ABORDAREA INOVAȚIONALĂ ȘI COMPLEXĂ ÎN CUNOASTEREA VALORII ECONOMICO-POLITICE A PETROLULUI.

Ovidiu BUJOR, asist.univ.,
Universitatea de Stat din Moldova
Orcid ID:0000-0003-0893-2761

CZU: 005.591.6:338.45:662
DOI: 10.5281/zenodo.6670024

Abstract
This article covers the evolution of the value of oil during the evolution of human society. From resource for personal use to global value.
Keywords: *Petrol, value, resource, evolution, power.*

Secolul XX a fost numit secolul petrolului și al gazelor natural lucru datorat în mod natural, impactului acestor zăcăminte naturale asupra lumii în care trăim. Omenirea a pășit cu două decenii în urmă în secolul XXI, inaugurând începutul unui nou mileniu, care aduce cu sine noi resurse și provocări deosebite, dar până acum, aceste minerale, care, împreună cu cărbunele, sunt principalul combustibil, rămân, în ciuda tuturor dezvoltărilor științei și a tehnicii, cruciale pentru dezvoltarea economiei mondiale.

Petrolul și gazele naturale sunt cunoscute omenirii încă din cele mai vechi timpuri. Oamenii de știință au descoperit că în urmă cu mai bine de 500 de mii de ani, petrolul era deja descoperit pe țărmurile Mării Caspice, iar la 6 mii de ani î.Hr., a existat o ieșire pe suprafața pământului de gaze petroliere din Caucaz și Asia Centrală. Săpăturile arheologice au arătat că pe malurile Eufratului, petrolul a fost extras cu 6–4 mii de ani î.Hr., fiind folosit în diverse scopuri, inclusiv ca medicament. Spre exemplu, vechii egipteni foloseau asfaltul (uleiul oxidat) pentru îmbălsămare, aceștia extrăgându-l, conform istoricului și geografului grec Strabo (63 î.Hr. - 23-34 ani î.Hr.), în special din largul coastei Mării Moarte. Bitumul de ulei a fost utilizat, de asemenea, pentru prepararea mortarelor și ca lubrifiant. Nu mai puțin semnificativ este faptul că petrolul a fost o parte integrantă a incendiului, care a intrat în istorie sub numele de „foc grecesc”.

Întrebuințarea petrolului în Evul Mediu, a fost orientate pentru iluminarea străzilor într-o serie de orașe din Orientul Mijlociu, sudul Italiei și altele, generând, îmbunătățiri considerabile ale calității vieții oamenilor și contribuind la majorarea arealului de descoperiri. La începutul secolului XIX-lea în Rusia și la mijlocul secolului XIX-lea. în America, din petrol a fost obținut un ulei de iluminat numit kerosen, folosit ulterior în lămpile inventate la Lviv în 1853 de Ivan Zeg și Ignatius Lukasevich și distribuit pe scară largă în întreaga lume.

Până la mijlocul secolului XIX-lea petrolul a fost produs în cantități mici, în principal din puțuri de mică adâncime situate în apropierea afecțiunilor sale naturale de pe suprafața pământului. Din a doua jumătate a secolului XIX-lea, Revoluția industrială, care însemna trecerea de la manufactură la fabrică, a determinat creșterea considerabilă a cererii de petrol, determinate de utilizarea pe scară largă a motoarelor cu aburi și de apariția diverselor mecanisme noi, care necesitau utilizarea unor cantități mari de lubrifianți cu o forță mai puternică decât lumânările grase, sursele de lumină etc. Introducerea forajului de petrol la sfârșitul anilor '60 ai secolului al XIX-lea este considerată începutul apariției industriei de petrol și gaze, care au determinat schimbări majore în domeniul economiei mondiale și în spectrul relațiilor internaționale.

Totuși, nu putem omite, întâietatea deținută, din punct de vedere cronologic de data de 27 august 1859, zi care marchează, conform celor mai multe surse, data începerii producției industriale mondiale de petrol. Conform calendarului, această zi se evidențiază prin

înregistrarea succesului de a fi obținut un flux de ulei cu un debit fix de la primul puț petrolier din SUA găurit de colonelul Edwin Drake, urmat de alte exemple cum ar fi puțul adânc de 21,2 metri, găurit de Drake în Titusville, Pensilvania , unde forajul cu apă a fost adesea însoțit de petrol etc.

Ulterior, în 1892 au fost inventate motoare cu combustie internă diesel și benzină, lucru care determină înregistrarea succeselor repetate la acest capitol, ce marchează rând pe rând roadele eforturilor umane și materiale și produsul reuniunii acestora. Introducerea lor în practică a dus la dezvoltarea rapidă a industriei petrolului, iar odată cu aceasta-la dezvoltarea sistemelor tehnologice, informaționale, comunicaționale, de transport, de producție etc.

În acest fel observăm cum resursele energetice, în special petrolul şi gazele naturale, au constituit şi încă reprezintă din cele mai vechi timpuri, mai exact de la începutul descoperirii lor, motiv de cooperare, dar şi de confruntare şi dispute între actorii relațiilor internaționale. Deținerea și controlul asupra resurselor de petrol este până astăzi un calificativ al prosperității și bunăstării unei țări și un atuu, mai ales dacă aceasta are pretenții de mare putere. De altfel, în anii 70, încadrat în logica bipolară, Henry Kissinger spunea „Controlează petrolul şi poţi controla toate continentele...”. Petrolul este resursa care pune în mişcare sectoarele transporturilor, alimentaţiei şi agriculturii, petrochimiei, chiar şi eficienţa forţelor armate depinde de acesta, din care cauză această resursă este râvnită de toate țările globului, cel puțin pentru a putea obține autonomia energetică, pentru a se îmbogăți și într-o ultimă instanță-pentru a obține mai multă putere.

În fapt, odată cu evoluția istoriei, petrolul devine unul dintre factorii determinanți ai construirii și menținerii unei forțe militare, capabilă să lupte pentru cucerirea de noi teritorii și extinderea influenței în lume. Întâlnim, prin urmare, acest exemplu aplicat în practică chiar în timpul celui de al Doilea Război Mondial atunci când Germania în vederea susținerii mașinăriei de război era avidă de cucerirea teritoriilor bogate în resurse naturale și le privea ca pe o potențială sursă de alimentare a tendințelor expansioniste.

În anii 1920 și 1930, apariția forțelor armate ale puterilor mondiale de frunte a determinat apariția unor schimbări radicale, posibile datorită resurselor naturale ce au favorizat evoluția. Lecția învățată în urma Primului Război Mondial, a determinat statele să modernizeze în grabă forțele armate, conribuind la ceea ce se va numi „instaurarea păcii cu arma în mână”, sau a „păcii care a pus capăt păcii”. Au fost create așa-numitele „armate de motoare”, de neconceput fără motoarele cu combustie internă. Avioane, tancuri, mașini, submarine și nave de suprafață pe motoare diesel - acestea nu au mai fost experimente îndrăznețe, ci baza fundamentelor doctrinelor militare, a căror punere în aplicare a necesitată combustibil. Practic instituția războiului este intrinsec susținută și menținută de forța conferită acestei „mașinării de cucerire” de existența petrolului, fără de care însăși sistemul militar, nu ar fi fost în măsură să înfăptuiască masacrele înregistrare, rămânând la un nivel rudimentar și păstrând, paradoxal, intacte viețile oamenilor. Observăm, practic, existența uneia dintre cele mai palpitante dihotomii generate de descoperirea, și apoi e utilizarea pe scară largă a petrolului, fapt ce a marcat evoluția lumii și care au determinat, în același timp, sporirea calității vieții și, nu în cele din urmă, susținerea morții la nivele care au șocat omenirea. Istoric analizând, petrolul este resursa care oferă oamenilor posibilitatea de a trăi mai bine şi le îmbunătățește calitatea vieții, iar pe de altă parte, această resurse va constitui principala armă îndreptată de regimurile ideologice totalitare împotriva libertății și a democrației, lucru desfășurat pe larg în următorul subcapitol.

II.1 Petrolul-Factor decisiv în derularea istoriei

În anul dinainte de război, 1938, în lume au fost extrase aproximativ 280 de milioane de tone de aur negru, adică de petrol. Statistic vorbind, Statele Unite au fost principala țară producătoare de petrol - în ajunul războiului, aici s-au produs 164,1 milioane de tone de petrol, care au reprezentat aproape 60% din producția mondială. Situația era complet diferită

pentru Germania și principalii aliați ai acesteia - Italia și Japonia. Producția lor totală în 1938 a fost o cifră nesemnificativă și nu a depășit un milion de tone de petrol.

După cum menționam anterior, în ajunul celui de-al Doilea Război Mondial, importurile au continuat să joace un rol major în echilibrul petrolier din Germania. Odată cu izbucnirea războiului, contarea pe proviziile puține pe care le deținea, a fost dificilă, fapt ce a contribuit la conversiunea altor state deținătoare de petrol, capabil să facă față cnecesităților mașinei germane de război. Într-adevăr, până în 1940, importurile de petrol „din străinătate” au încetat aproape complet.

Cea mai simplă opțiune identificată de naziști a fost atunci România, care, după înfrângerea Franței în primăvara anului 1940, a trecut de partea Germaniei, dovedindu-se favorabilă implementării în țară a unui regim cu trăsături asemănătoare celui nazist, cu scopul geopolitic de a-și asigura un scut de securitate împotriva rușilor, mai ales în regiunea Transilvaniei, care se dovedea foarte sensibilă din acest punct de vedere. Drept rezultat, în septembrie, trupele germane au ajuns în România pentru „a proteja” câmpurile petroliere, în realitate capturând resurse immense la prețuri derizorii, conditionate de fragilitatea României și de necesitățile ei geostrategice. La 23 noiembrie 1940, România s-a alăturat Pactului Tripartit încheiat între Germania, Italia și Japonia. Companiile petroliere care operau în România (Astro-Romana, companie anglo-olandeză, Romano-Americana companie americană și firma Concordia, franco-belgiană), au trecut sub control germano-român, iar mersul evenimentele în continuare este foarte ușor de intuit.

Livrările de petrol din România către Reich au crescut și dependența politică a acestei țări s-a accentuat în mod direct proporțional. Conform cifrelor exporturile de petrol, către anul 1940 s-au ridicat la 1,5 milioane de tone, dar pentru cel de-al treilea Reich, cu planurile sale ambițioase, acest lucru nu a fost suficient. Cu toate acestea, trebuie să menționăm că posibilitățile industriei petroliere românești erau limitate și țara însăși avea necesități în creștere față de această resurse, lucru care determină o serie de controverse în clasa politică autohtonă și care determină, într-un final schimbarea aliatului german pe cel rusesc și „întoarcerea armelor” împotriva lui Hitler.

Aventurându-ne într-o scurtă retrospectivă a istoriei petrolului românesc, remarcăm că acesta începe a fi valorificat în anul 1840, printr-un eveniment care marchează un moment important în istoria petrolieră a României: construirea primei sonde petroliere din lume, la Lucăceşti-Bacău, pompele de petrol reușind să foreze la 150 de metri adâncime. Metoda utilizată care, ulterior va fi cunoscută de către cercetători era una simplă, folosind acelaşi principiu precum cel al obţinerii ţuicii în cazane. Observăm, astfel, o evoluție constantă și totodată rapidă a lucrurilor, înregistrându-se către anul 1857 reușita construcției primei rafinării cu instalaţie modernă din lume, la Râfov, lângă Ploieşti. Rafinăria, ce aparţinea fraţilor Teodor şi Marin Mehedinţeanu, a obţinut dreptul exclusiv de a aproviziona capitala cu gaz lampant, lucru care denotă o reușită deosebită pentru timpurile de atunci. Astfel, de la 1 aprilie 1857, când uleiul de rapiță a fost înlocuit cu petrolul procesat la Ploieşti, Bucureştiul a devenit primul oraş din lume iluminat public cu petrol lampant. Produsul petrolier românesc era considerat de către specialiștii din domeniu ca fiind ideal: ieftin, incolor, inodor, ardea constant fără fum sau cenușă.

Către anul 1934, România ocupa locul II în lume pentru atingerea celei mai mari adâncimi de extracţie, acest lucru fiind realizat în judeţul Prahova, iar trei ani mai târziu țara era plasată pe locul 7 în lume privind rezervele mondiale de petrol, după URSS, SUA, Irak, Iran, Venezuela, Indiile Olandeze. Practic, observăm că în perioada interbelică, produsele petroliere obţinute în marile fabrici româneşti erau trimise în afara graniţelor și apreciate pentru calitatea lor superioară

II.2 Petrolul-mobilul relațiilor economice internaționale.

Cunoscut drept principala sursă de energie a lumii după cel de al Doilea Război Mondial, petrolul precum și producția și transportul acestuia reconfigurează lumea contemporană, mai ales după sfârșitul Războiului Rece, condiție care subliniază inclusiv locul important al României în această ramură. Importantă miză, petrolul este strâns legat de evoluția contextului internațional de la dispariția ordinii bipolare încoace, înscriind în contextul general variate forme de rivalități și o concurență acerbă între entitățile statele existente.

Cunoaștem, în prezent, că există o diferențiere clară a categoriilor de produse petrochimice, de așa manieră încât avem oleofine și compuși aromatici. Acestea se constituie în bază pentru noi produse pe care le utilizăm zilnic, cum ar fi: detergenți, îngrășăminte, mase plastice, combustibili, medicamente, cosmetice, cauciuc sintetic etc. Acest argument, la care putem adăuga și faptul că industria petrolieră este cea mai mare din lume, demonstrează clar că toți locuitorii planetei trăiesc într-o civilizație petrolieră, iar consumul nostru se ridică zilnic la cote nebănuite de noi.

Nu în zadar, ca o încununare a acestor idei, exact în momentul de final al Războiului Rece, ONU preciza în Agenda sa din anul 1992 următorul fapt: „Energia este esenţială pentru dezvoltarea economică şi socială şi îmbunătăţirea calităţii vieţii”. Resursele naturale, în special cele energetice, după cum am văzut, au influenţat permanent şi în mod covârşitor evoluţia societăţii umane, dezvoltarea economică, economiile naţionale, economia mondială şi, mai recent, economia globală. De altfel, în anii ‘70, încadrat în logica bipolară, Henry Kissinger spunea „Controlează petrolul şi poţi controla toate continentele...”. Petrolul este resursa care pune în mişcare sectoarele transporturilor, alimentaţiei şi agriculturii, petrochimiei, chiar şi eficienţa forţelor armate depinde de acesta, din care cauză această resursă este râvnită de toate țările globului, cel puțin pentru a putea obține autonomia energetică, pentru a se îmbogăți și într-o ultimă instanță-pentru a obține mai multă putere.

În contextul accentuării competiţiei pentru putere şi influenţă pe arena mondială, resursele economice şi în special cele energetice joacă un rol din ce în ce mai important în poziţia ocupată de un stat şi rolul acestuia în sistemul relaţiilor internaţionale. Deși așezarea geografică și componenta resurselor naturale reprezintă, de fapt, o moștenire istorică pe care țările, în dependență de potențialul tehnic de dezvoltare o prelucrează și o eficientizează, incluzând-o în circuitul economic, majoritatea statelor sunt avide de a căpăta patronajul unor asemenea bogății, fie chiar și utilizând foța armată, în caz de nevoie. Anume din acest considerent, observăm întipărite în istorie numeroase crize ale petrolului care însoțesc conflictele politice, ce până la urmă se dovedeau să aibă valențe economice, teritoriale. Amintim, în acest sens, prin metoda etapizării existența primei crize a petrolului (desfășurată între anii 1973-1974) cu care s-a confruntat o mare parte a țărilor dezvoltate, cauzată fiind de faptul că majoritatea statelor arabe producătoare de petrol din OPEC (plus Egipt şi Siria) au boicotat furnizarea de ţiţei, ca răspuns la sprijinul acordat Israelului de către Occident şi Japonia în războiul de Yom Kippur, ulterior se remarcă cea de a doua criză a petrolului (ce se petrece din anul 1979 până în 1981) și începe odată cu declanșarea revoluției în Iran și cea de a treia criză (care are loc din 1990 până în 1991) și apare ca efect al primului război din Golf, desfăşurat de coaliţia internaţională condusă de SUA împotriva regimului de la Bagdad. Distribuţia inegală şi previzibila epuizare a resurselor de hidrocarburi, resurse ce rămân deocamdată motorul economiei mondiale, au dus la amplificarea jocurilor pe marginea acestora şi au permis unele „monopoluri” în ceea ce priveşte controlul surselor şi rutelor, al pieţelor şi preţurilor, iar crizele izbucnite nu sunt decât încercări de majorare a posibilităților economice a statelor și de obținere a puterii politice.

Specialistul american în domeniul securității energetice Yergin D. susține în cercetările sale că relaţiile dintre ţări şi companiile petroliere au depăşit faza de după Primul

Război Mondial, când a devenit clar că petrolul este putere. D. Yergin, scrie: „Dacă petrolul este putere, atunci e şi suveranitate. Aceasta semnifică inevitabil confruntări dintre obiectivele companiilor petroliere şi interesele naţionale, ciocniri, care au devenit o caracteristică constantă a politicii mondiale”. Privit ca o normalitate, acest fapt este înscris în categoria raţiunii realiste de obţinere a puterii prin iniţierea unui conflict, care reprezintă o cale naturală de emergenţă pe arena relaţiilor internaţionale, considerată anarhică, fără o autoritate supremă care să fie în măsură să hotărască în acest sens. Petrolul domină, astfel, motivaţiile unor conflicte distrugătoare de pe arena mondială şi în secolul XXI, precum cele din Golf, Angola, Cecenia etc.

Pentru a echilibra eventualele contradicţii pe care le poate genera resursa dezvoltării-petrolul, şi mai ales conflictele care pot izbucni reieşind din tendinţa de stăpânire şi dominare a componentei energetice, este înfiinţat, încă din secolul trecut, instrumentul de reglementare a energeticii internaţionale - *Organizaţia Ţărilor Exportatoare de Petrol (OPEC)*. Considerat de unii economişti ca fiind un element central în geopolitica petrolului, OPEC-ul ia fiinţă în 1960 când Arabia Saudită, Venezuela, Iranul, Irakul şi Kuwaitul au pus bazele acestei organizaţii, menită să „coordoneze politicile petroliere ale statelor membre şi să asigure preţuri corecte şi stabile pentru producătorii de petrol”.

Conform unor estimări recente, OPEC controlează circa trei pătrimi (77,2%) din rezervele mondiale de petrol, 56% din acestea fiind contribuţia Arabiei Saudite, Iranului şi Irakului. De asemenea, organizaţia controlează aproximativ 45% din producţia de petrol brut şi 54% din fluxurile comerciale internaţionale. Unele opinii susţin că OPEC este o relicvă a perioadei de Război Rece şi că ar trebui înlocuit cu alte aranjamente internaţionale, controlate de marile puteri, totuşi organizaţia rămâne până acum un instrument credibil şi important de management al cotelor petroliere, datorită căreia o serie numeroasă de crize au fost evitate.

Aşa-numita „armă energetică”- petrolul a căpătat tot mai multă importanţă în politica economică internaţională în anii din urmă. Deşi nu are o fundamentare teoretică foarte consistentă, în practică acest instrument este adesea utilizat de „verigile” lanţului deţinător – exploatator – producător – transportator – distribuitor – consumator. Scopul primordial al celui care o foloseşte este de a-şi impune voinţa şi a influenţa comportamentul celorlalţi actori în scopul atingerii propriilor interese, din care cauză aceeastă resursă este adeseori catalogată fie ca „un călcâi al lui Ahile”, fie ca „mărul Discordiei”.

Evoluţiile scenei internaţionale, inclusiv crizele din Orientul Mijlociu, sunt legate şi de petrol. Contradicţiile grave, distorsiunile şi disfuncţionalităţile, mai ales economice, ce s-au manifestat în epoca post-Război Rece au influenţat sistemul relaţiilor internaţionale în sens evident negativ. Ele şi-au pus amprenta asupra stării şi evoluţiei fiecărui stat în parte, afectând în diferite grade procesul de asigurare a securităţii economice, în special a celei energetice. Legătura dintre deţinerea, cererea, aprovizionarea şi utilizarea resurselor energetice, răspândirea geografică şi accesul la ele, pe de o parte, şi problemele de securitate, pe de altă parte, este evidentă. Controlul resurselor energetice – petrol, gaze naturale şi lichefiate, combustibili fosili – a devenit un obiectiv prioritar nu numai pentru actorii majori ai scenei mondiale (SUA, UE, Federaţia Rusă), ci şi pentru noile puteri în ascensiune (China şi India) sau „tigrii asiatici”.

Aplecându-ne asupra cercetării identităţii actorilor internaţionali asupra cărora petrolul are un impact deosebit mai ales începând cu sfârşitul Războiului Rece, distingem faptul că principalii actori pe piaţa globală a produselor petroliere sunt companiile multinaţionale, vertical integrate, care activează atât în extragerea, prelucrarea, rafinarea petrolului cât şi în sectoare legate de industria chimică, producerea utilajelor pentru industria petrolieră, servicii în domeniu etc. Cele mai mari companii private sunt Exxon, British Petroleum şi Shell, iar din cele care se află în proprietatea Guvernelor – Aramco (Arabia Saudită), Sinopec şi China National Petroleum Corporation (China).

Conform Analizei Statistice a Energiei Mondial și a ultimelor date oficiale publicate în anul 2019 consumul de petrol a crescut cu peste 1,4 milioane de barili pe medie zi (b / zi), respectiv cu 1,5%. China este înscrisă ca utilizând (680.000 b / zi) și SUA (500.000 b / zi), aceste două puteri fiind cele mai mari contribuabile la creșterea respectivă. Totodată, continuând analiza cifrelor statistice, sesizăm că producția globală de petrol a crescut cu 2,2 milioane b / zi, aproape întreaga creștere netă fiind contabilizată de SUA, odată cu creșterea producției acestora de (2,2 milioane b / zi) un record adevărat. Pe de altă parte, În altă parte, creșterea producției de petrol în Canada (410.000 b / zi) și în Arabia Saudită (390.000 b / zi) a fost depășită de declinurile din Venezuela (-580.000 b / zi) și Iran (-310.000 b / zi), înregistrate în același an.

În ceea ce privește *China*, caută cu disperare noi resurse de energie. Rezervele de petrol chinezești se ridică la numai 1,1% din totalul mondial, în timp ce China consumă peste 10% din producția mondială de țiței și peste 20% din totalul energiei consumate pe planetă, acest lucru punându-se pe baza creșterii economice spectaculoase din ultimii ani. Dacă în cartea sa „Butoiul cu pulbere al Asiei” Robert Kaplan scria în 2014 că:„ Dacă sunt corecte calculele chinezilor că Mare Chinei de Sud va putea furniza, în ultimă instanță, 130 de miliarde de barili de țiței, atunci Marea Chinei de Sud posedă mai mulți țiței decât oricare altă zonă a globului, cu excepția Arabiei Saudite, aceasta i-ar asigura Chinei rezolvarea imediată a problemei energetice”, observăm că într-un timp nu foarte îndelungat sunt făcuți pași concreți în acest sens.

Astăzi China, țară care este cunoscută datorită emergenței producției pe care o livrează în cea mai mare cantitate din lume, conform agenției americane Energy Information Administration, aceasta ocupă locul întâi la producția energiei primare, în anul 2017 fiind cunoscută cu rezultate de 112 cuadrilioane de barili. La rândul lor, SUA ocupă locul întâi în ceea ce privește producția nucleară, energia regenerabilă și alte derivate în același an, lăudându-se cu 20 cuadrilioane de barili și 28 cuadrilioane de gaz natural, Arabia Saudită-este clasată pe același loc I pentru producția de petrol și alte lichide cu 28 cuadrilioane barili.

Referindu-ne la *SUA*, obiectivul strategic urmărit este acela de a-şi asigura pe termen lung resursele necesare menţinerii ritmurilor de dezvoltare economică prin accesul la resurse şi libertatea tranzitului. Este un obiectiv complex, de durată, iar realizarea lui impune implicarea decisivă în procesele de stabilizare a lumii şi de întărire a securităţii prin încurajarea pieţii libere, a valorilor democratice, a transparenţei şi predictibilităţii în acţiunile celorlalţi actori ai lumii. Oricum proiectele în care se angajează sunt considerate investiţii mai ieftine decât valoarea eventualelor pierderi economice provocate de disfuncţionalităţi ale fluxurilor energetice. Observăm, în urma cercetărilor că SUA devine în 2020, pentru prima oară în istoria recentă, exportator net de energie. Asta nu înseamnă că a devenit autonomă sub forma consumului energetic exclusiv din surse proprii, ci înseamnă că balanța dependenței externe a fost modificată astfel încât ponderea resurselor proprii să fie mult mai mare ca până acum. Factor determinant a fost politica de slabe angajamente de mediu a actualei administrații prezidențiale. Dincolo de naționalismul economic american ce pare a fi fost croit special pentru sectorul energetic, există o dimensiune regională ce nu trebuie ignorată. În contextul Războaielor Comerciale ale SUA cu China (și restul lumii), s-a menținut integrarea economică în continentul Nord American-mărturie în acest sens stând noul acord comercial USMCA ce a înlocuit NAFTA. În mod similar, piața energetică din America de Nord tinde către o integrare profundă.

Conchidem astfel ca o concluzie a acestui capitol că petrolul a constituit resursa fundamentală a istoriei secolului XX și a determinat mobilul mai multor crize și conflicte pe arena internațională. Deși se prezintă în majoritatea cazurilor studiate de noi, cum ar fi în timpul celui de al Doilea Război Mondial și în vremea Războiului Rece, ca fiind resursa generatoare de moarte și suferință, aurul negru se profilează, în același timp ca sursa de

dezvoltare a celor mai mari invenții și tehnologii, care, considerabil au îmbunătățit calitatea vieții oamenilor și au sporit dorința țărilor lumii de a o poseda ceea ce reprezintă o garanție a faptului că în timp scurt, să beneficieze de puterea politică și bunăstarea economică.

BIBLIOGRAFIA

1. Nicolae Pușcoiu, *Extrația gazelor naturale*, Editura Tehnică, Iași, 1986, p.7.
2. Stan Tindeche, *Măsurarea petrolului și produselor petroliere*, Editura Tehnica, Iași, 1965, p.55.
3. William F. Engdahl, *Monsanto Buys 'Terminator' Seeds Company*, Global Research, 2006, p.123.
4. Anton Zischka, *Războiul Petrolului*, Editura Cartea Românească, București, 1990, p.26.
5. Viorel Mionel, *Geoeconomie, Competiția globală pentru resurse strategice*, Editura Universitară, București, 2017, p. 149.
6. United Nations, *Agenda 21*, în Capitolul 9 “Protection of the Atmosphere”, Rio de Janeiro, 1992, www.un.org/esa/sustdev/documents/ agenda21/english/agenda21chapter9.htm, (site-ul oficial al ONU, accesat la data de 20.04.2020)
7. William F. Engdahl, *Monsanto Buys 'Terminator' Seeds Company*, Global Research, 2006.
8. Cristian Băhnăreanu, *Arma energetică în contextul relațiilor internaționale ale începutului de secol XXI*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007, p.33-35.
9. Yergin D., *The Prize: The Epic Quest for Oil, Money and Power*, New York: Simon & Schuster, 1991, p.299.
10. Nicolae Dolghin, *Geopolitica. Dependențele de resurse energetice*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004, p.4-7.
11. Bassam Fattouh, Lavan Mahadeva, *OPEC: What Difference has it made?*, în https://www.oxfordenergy.org/wpcms/wp-content/uploads/2013/01/MEP-3.pdf , (site-ul oficial al Dicționarului Oxford, accesat la data de 23.04.2020).
12. OPEC, *OPEC Share of World Crude Oil Reserves*, în www.opec.org/home/PowerPoint/Reserves/OPEC%20share.htm, (site-ul oficial al OPEC, accesat la data de 27.04.2020)
13. Cristian Băhnăreanu, Arma energetică în contextul relațiilor internaționale ale începutului de secol XXI, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007, p.10-15.
14. *BP Statistical Review of World Energy 2019* | 68th edition, în https://www.bp.com/content/dam/bp/business-sites/en/global/corporate/pdfs/energy-economics/statistical-review/bp-stats-review-2019-full-report.pdf, (accesat la data de 28.04.2020), p.2.
15. *BP Statistical Review of World Energy 2019* | 68th edition, în https://www.bp.com/content/dam/bp/business-sites/en/global/corporate/pdfs/energy-economics/statistical-review/bp-stats-review-2019-full-report.pdf, (accesat la data de 28.04.2020), p.4.
16. *Statistical Review of World Energy*, Higgins, 2011, p.15